

gitimum generavit, si non fuit adulterium, et per specialem indulgentiam, et dispensationem domini papae: *quatuor* autem alii modi sunt secundum leges: *primus* est, si pater filium naturalem Curiae imperatoris offerat; ex hoc enim ipso legitimitur propter Curiae honestatem: *secundus*, si pater in testamento nominet eum legitimum haereditem, et filius postmodum testamentum imperatori offerat: *tertius* est, si filius nullus sit legitimus, et ipsemet filius se principii offerat: *quartus* est, si pater in publico instrumento, vel cum trium testimonio subscriptione eum legitimum nominet, nec adjiciat naturalem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod alicui potest sine iniustitia gratia fieri; sed non potest aliquis damnificari nisi pro culpa: et ideo magis potest illegitimus fieri legitimus, quam e converso. Etsi enim legitimus aliquando haereditate privatur pro culpa, non tamen dicitur illegitimus filius, quia generationem legitimam habuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod coitus illegitimus habet defectum intra se inseparabilem, quo legi opponitur, et ideo non potest fieri legitimus: nec est simile de filio illegitimo, qui non habet hujusmodi defectum.

QUAESTIO LXIX.

DE HIS QUAE SPECTANT AD RESURRECTIONEM,
ET PRIMO DE LOCO ANIMARUM POST MORTEM,
IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Post haec agendum est de his quae spectant ad statum resurrectionis: postquam enim dictum est de sacramentis, quibus homo liberatur a morte culpaе, consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur a morte poenae. Circa tractatum autem resurrectionis tria consideranda sunt, scilicet *praecedentia* resurrectionem, *concomitantia*, et *sequentia*; et ideo *primo* dicendum est de his, quae pro parte, quamvis non ex toto, resurrectionem praecedunt: *secundo* de ipsa resurrectione, et circumstantibus eam: *tertio* de his quae eam sequuntur. Praecedentium autem resurrectionem *prima* consideratio est de receptaculis animarum post mortem eis assignatis: *secunda* de qualitate, et poena animarum separatarum, eis ab igne inflictis: *tertia* de suffragiis, quibus animae defunctorum a vivis adjuvantur: *quarta* de orationibus sanctorum in patria existentium: *quinta* de signis iudicium generale praecedentibus: *sexta* de igne ultimae conflagrationis mundi, qui faciem iudicis praecedet.

Circa primum quaeruntur septem.

Primo. Utrum animabus post mortem receptacula assignentur.

Secundo. Utrum statim post mortem ad ipsa animae deducantur.

Tertio. Utrum de ipsis locis egredi valeant.

Quarto. Utrum limbus inferni sit idem, quod sinus Abrahae.

Quinto. Utrum limbus sit idem, quod infernus damnatorum.

Sexto. Utrum limbus Patrum sit idem, quod limbus puerorum.

Septimo. Utrum tot receptacula debeant distinguui.

ARTICULUS I.

293

UTRUM ASSIGNENTUR RECEPTACULA ANIMABUS POST MORTEM.

(S. Thom. 4. Dist. 45. q. 1. art. 1. et seq.)

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod animabus post mortem receptacula non assignentur: sicut enim dicit Boëtius in li. de Hebdomadibus (*circ. princ.*), « communis animi conceptio est apud sapientes, incorporalia in loco non esse », cui concordat quod Augustinus dicit 12. super Genes. ad litteram (*cap. 32. circ. princ.*): « Cito quidem responderi potest, ad corporalia loca animam non ferri, nisi cum aliquo corpore, vel non localiter ferri »: sed anima separata a corpore non habet aliquod corpus, sicut ibidem Augustinus dicit; ergo ridiculum est animabus separatis aliqua receptacula assignare.

2. PRAETEREA. Omne quod habet locum determinatum, magis convenit cum illo loco, quam cum alio: sed animae separatae, sicut etiam quaelibet aliae spirituales substantiae, indifferenter se habent ad omnia loca; non enim potest dici, quod cum aliquibus corporibus conveniant, et ab aliis differant, cum ab omnibus conditionibus corporalibus penitus sint remotae; ergo eis receptacula determinata non sunt assignanda.

3. PRAETEREA. Animabus separatis non assignatur aliquid post mortem, nisi quod cedat in poenam, vel in praemium: sed corporalis locus non potest eis cedere in poenam, vel in praemium, cum a corporibus nihil recipiant; ergo non sunt eis assignanda certa receptacula.

SED CONTRA. Coelum empyreum est locus corporalis, et tamen ipsum factum mox sanctis angelis est repletum, ut Strabus dicit (*hab. in Gloss. ord. in princ. Genesis*); cum ergo angeli sint incorporei, sicut et animae separatae, videtur etiam quod animabus separatis sint certa receptacula assignanda.

Praeterea. Hoc patet per id quod Gregorius narrat in 4. Dialog. (*cap. 25. 29. 30. et 40.*), scilicet animas post mortem ad diversa loca corporalia esse deductas: ut patet de Paschasio, quem Germanus Capuanus episcopus in balneis invenit, et de anima Theodorici regis, quam dicit ad gehennam esse deductam; ergo animae post mortem habent certa receptacula.

RESPONDEO dicendum, quod quamvis substantiae spirituales secundum esse suum a corpore non dependeant, corporalia tamen a Deo mediantibus spiritualibus gubernantur, ut dicit Augustinus in 3. de Trinit. (*cap. 4. et 5.*), et Gregorius in 4. Dialog. (*cap. 5. ad fin.*); et ideo est quaedam convenientia spiritualium substantiarum ad corporales substantias per congruentiam quandam, ut scilicet dignioribus substantiis digniora corpora adaptentur: unde etiam philosophi secundum ordinem mobilium posuerunt ordinem substantiarum separatarum. Quamvis autem animabus post mortem non assignentur aliqua corpora, quorum sint forma, vel determinati motores, determinantur tamen eis quaedam corporalia loca per congruentiam quandam secundum gradum dignitatis earum, in quibus sint quasi in loco, eo modo quo incorporalia esse possunt in loco, secundum quod magis, vel minus accedunt ad primam substantiam, cui locus superior per congruentiam deputatur, scilicet Deum, cujus sedem coelum Scriptura esse denuntiat (*Psal. 102. et Isa. 66.*). Et ideo animas quae sunt in participatione perfecta deitatis, in coelo esse ponimus; animas

si ergo considerentur limbus Patrum, et infernus secundum locorum qualitatem praedictam, sic non est dubium quod distinguuntur, *tum* quia in inferno est poena sensibilis, quae non erat in limbo Patrum; *tum* etiam quia in inferno est poena aeterna: sed in limbo Patrum detinebantur sancti temporaliter tantum. Sed si considerentur quantum ad situm loci, sic probabile est, quod idem locus, vel quasi continuus sit infernus, et limbus; ita tamen quod quaedam superior pars inferni limbus Patrum dicatur. Existentes enim in inferno secundum diversitatem culpae diversam sortiuntur et poenam; et ideo secundum quod gravioribus peccatis irretiuntur damnati, secundum hoc obscuriorem locum, et profundiorum obtinent in inferno: unde et sancti Patres, in quibus minimum erat de ratione culpae, supremum, et minus tenebrosus locum habuerunt omnibus puniendis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod secundum hoc quod infernus, et limbus sunt idem quantum ad situm, dicitur Christus infernum momordisse, et ad infernum descendisse, quando Patres a limbo eripuit suo descensu.

Et per hoc patet solutio AD SECUNDUM.

AD TERTIUM dicendum, quod Job non descendit in infernum damnatorum, sed in limbum Patrum; qui quidem dicitur profundissimus locus, non quidem respectu locorum poenaliu, sed in comparatione ad alia loca, secundum quod sub eodem includitur omnis locus poenarum. Vel dicendum, sicut Augustinus solvit 12. super Gen. ad literam (*cap. 33. ad fin.*), de Jacob sic dicens: « Illud quod Jacob dicit ad filios suos: *Deducetis senectutem meam cum tristitia ad inferos*, videtur hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, ut ad requiem bonorum non iret, sed ad inferos peccatorum »: et similiter potest exponi verbum Job eadem ratione, ut sit potius verbum timentis quam asserentis.

ARTICULUS VI.

298

UTRUM LIMBUS PUERORUM SIT IDEM, QUOD LIMBUS PATRUM.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod limbus puerorum sit idem, quod limbus Patrum: poena enim debet respondere culpae: sed pro eadem culpa detinebantur in limbo Patres, et pueri, scilicet pro culpa originali; ergo idem debet esse utrorumque locus poenae.

2. PRAETEREA. Augustinus dicit in Enchirid. (*cap. 93.*): « Mitissima est poena puerorum, qui cum solo originali decedunt »: sed nulla est poena mitior ea, quam sancti Patres habebant; ergo idem est locus poenae utrorumque.

SED CONTRA. Sicut actuali peccato debetur poena temporalis in purgatorio, et aeterna in inferno, ita et originali peccato debebatur poena temporalis in limbo Patrum, et aeterna in limbo puerorum; si ergo infernus, et purgatorium non sunt idem, videtur quod nec limbus puerorum, et limbus Patrum sint idem.

RESPONDEO dicendum, quod limbus Patrum, et limbus puerorum absque dubio differunt secundum qualitatem praemii, vel poenae: pueris enim non adest spes beatæ vitae, quae Patribus in limbo aderat, in quibus etiam lumen fidei, et gratiae refulgebat: sed quantum ad situm, probabiliter creditur utrorumque locus idem fuisse; nisi quod limbus Patrum erat in superiori loco, quam limbus puerorum, sicut de limbo, et inferno dictum est (*art. praec.*).

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad culpam originalem non eodem modo se habebant Patres, et pueri: in Patribus enim originalis culpa expiata erat secundum quod erat infectiva personae; remanebat tamen impedimentum ex parte naturae, pro qua nondum erat satisfactum plenarie. Sed in pueris est impedimentum et ex parte personae, et ex parte naturae; et ideo pueris, et Patribus diversa receptacula assignantur.

AD SECUNDUM dicendum, quod Augustinus loquitur de poenis, quae debentur alicui ratione personae suae, inter quas mitissimam poenam habent, qui solo originali peccato gravantur: sed adhuc est mitior poena eorum, quos non impedit a perceptione gloriae defectus personae, sed solum defectus naturae, ut ipsa dilatio gloriae quaedam poena dicatur.

ARTICULUS VII.

299

UTRUM DEBEANT TOT RECEPTACULA DISTINGUI.

(S. Thom. 4. Dist. 45. art. 3.).

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod non debeant tot receptacula distingui: sicut enim receptacula debentur animabus pro peccato post mortem, ita etiam pro merito: sed ratione meriti non debetur nisi unum receptaculum, scilicet paradisus; ergo nec ratione peccatorum debetur nisi unum receptaculum, nempe infernus.

2. PRAETEREA. Receptacula assignantur animabus post mortem ratione meritorum, vel demeritorum: sed unus est locus, in quo merentur, vel demerentur; ergo unum tantum receptaculum debet eis assignari post mortem.

3. PRAETEREA. Loca poenarum debent respondere ipsis culpis: sed non sunt nisi tria genera culparum, scilicet originalis, venialis, et mortalis; ergo non debent esse nisi tria receptacula poenalia.

4. SED CONTRA. Videtur, quod debeant esse multo plura, quam assignentur: aer enim iste caliginosus est daemonum carcer, ut patet 2. Petri 2., nec tamen computatur inter quinque receptacula, quae a quibusdam assignantur; ergo sunt plura receptacula, quam quinque.

5. PRAETEREA. Alius est paradisus terrestris, et alius paradisus coelestis. sed quidam post statum vitae hujus ad paradisum terrestrem sunt translati; sicut de Enoch, et de Elia dicitur; cum ergo paradisus terrestris inter quinque receptacula non computetur, videtur quod sint plura, quam quinque.

6. PRAETEREA. Cuilibet statui peccantium debet aliquis locus poenalis respondere: sed si ponatur aliquis in originali peccato decedere cum solo veniali, nullum receptaculorum assignatorum ei competet; constat enim, quod in paradiso non esset, cum gratia careret, et eadem ratione nec in limbo Patrum: similiter etiam nec in limbo puerorum, cum in ipso non sit poena sensibilis, quae tali debetur ratione venialis peccati: similiter nec in purgatorio, quia ibi non est nisi poena temporalis, huic autem debetur poena perpetua: similiter autem nec in inferno damnatorum, quia mortali peccato actuali caret; ergo oportet sextum receptaculum assignare.

7. PRAETEREA. Diversae sunt quantitates praemiorum, et poenarum secundum differentias culparum, et meritorum: sed infiniti sunt gradus meritorum, et culparum; ergo infinita debent distingui receptacula, in quibus animae puniantur, vel praemientur post mortem.

8. PRAETEREA. Animae quandoque puniuntur in locis, in quibus peccaverunt, ut per Gregorium patet 4. Dialog. (cap. 30. 31. 32. et 40.): sed peccaverunt in loco, ubi habitamus; ergo hic locus debet computari inter receptacula; et praecipue cum aliqui in hoc mundo pro peccati suis puniantur, ut supra Magister dixit (4. Dist. 21.).

9. PRAETEREA. Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni sunt poena, ita aliqui in peccato mortali decedentes habent aliqua bona, pro quibus essent digni praemio: sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur aliquod receptaculum, in quo puniuntur, antequam praemia consequantur, scilicet purgatorium; ergo eadem ratione e contrario debet esse de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

10. PRAETEREA. Sicut Patres retardabantur a plena gloria animae ante Christi adventum, ita et nunc a gloria corporis; ergo sicut distinguitur receptaculum sanctorum ante Christi adventum ab eo, in quo nunc recipiuntur, ita debet nunc receptaculum distingui ab eo, in quo recipiuntur post resurrectionem.

RESPONDEO dicendum, quod receptacula animarum distinguuntur secundum diversos status earum: anima autem conjuncta mortali corpori habet statum merendi; sed exuta a corpore est in statu recipiendi pro meritis bonum, vel malum: sic ergo post mortem vel est in statu recipiendi finale praemium, vel est in statu, quo impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiendi finale retributionem, hoc est dupliciter: *vel* quantum ad bonum, et sic est paradisi: *vel* quantum ad malum, et sic ratione actualis culpae est infernus; ratione autem originalis est limbus puerorum. Si verò est in statu, quo impeditur a finali retributione consequenda, *vel* hoc est propter defectum personae; et sic est purgatorium, in quo detinentur animae, ne statim praemium consequantur, propter peccata quae commiserunt: *vel* propter defectum naturae; et sic est limbus Patrum, in quo detinebantur Patres a consecutione gloriae propter reatum humanae naturae, qui nondum poterat expiari.

AD PRIMUM ergo dicendum « quod bonum contingit uno modo, sed malum multifarie », ut patet per Dionys. 4. cap. de Div. Nom. (part. 4. lect. 22.) et per Philos. in 2. Ethic. (cap. 6. a med.): et propter hoc non est inconueniens, si locus beatae retributionis sit unus, loca vero poenarum sint plura.

AD SECUNDUM dicendum, quod status merendi, et demerendi est unus status, cum ejusdem sit posse mereri, et demereri; et ideo convenienter debetur omnibus unus locus: sed eorum qui recipiunt pro meritis, sunt status diversi; et ideo non est simile.

AD TERTIUM dicendum, quod pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter, ut ex dictis patet (in corp. et art. praec. ad 1.), *vel* ratione personae, *vel* ratione naturae tantum; et ideo illi culpae respondet duplex limbus.

AD QUARTUM dicendum, quod aër iste caliginosus non assignatur daemionibus quasi locus, in quo recipiant retributionem pro meritis, sed quasi competens officio eorum, in quantum deputantur nobis ad exercitium: et ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur; primo enim eis deputatur ignis inferni, ut patet Matth. 25.

AD QUINTUM dicendum, quod paradisi terrestris pertinet magis ad statum viatoris, quam ad statum recipientis pro meritis; et ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

AD SEXTUM dicendum, quod illa positio est impossibilis: si tamen esset possibilis, talis in inferno puniretur in aeternum: quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei, in quantum gratiam habet adjunctam: unde si adjungatur mortali, quod est sine gratia, poena aeterna in inferno puniatur. Et quia iste qui cum originali peccato decedit, habet veniale sine gratia, non est inconueniens, si ponitur aeternaliter puniri.

AD SEPTIMUM dicendum, quod diversitas graduum in poenis, vel praemiis non diversificat statum, secundum cujus diversitatem receptacula distinguuntur; et ideo ratio non sequitur.

AD OCTAVUM dicendum, quod licet animae separatae aliquando in loco nostrae habitationis puniantur, non est tamen propter hoc quod locus iste proprius sit locus poenarum; sed hoc fit ad nostram instructionem, ut earum poenas videntes retrahamur a culpis. Quod autem animae existentes in carne hic puniantur pro peccatis, non pertinet ad propositum, quia talis poena non trahit hominem extra statum merentis, vel demerentis: nunc autem agimus de receptaculis, quae debentur animae post statum meriti, vel demeriti.

AD NONUM dicendum, quod malum non potest esse purum absque commixtione boni, sicut bonum summum est absque omni commixtione mali; et ideo illi qui ad beatitudinem, quae summum bonum est, transferendi sunt, debent esse ab omni malo purgari; et propter hoc oportet esse locum, in quo tales purgentur, si hinc non omnino purgati exeant. Sed illi qui in infernum detruduntur, non erunt immunes ab omni bono; et ideo non est simile, quia in inferno existentes praemium bonorum suorum recipere possunt, in quantum bona praeterita eis valent ad mitigationem poenae.

AD DECIMUM dicendum, quod in gloria animae consistit praemium essenziale; sed gloria corporis, cum redundet ex anima, tota consistit in anima quasi originaliter: et ideo carentia gloriae animae diversificat statum, non autem carentia gloriae corporis. Et propter hoc etiam idem locus, scilicet caelum empyreum, debetur animabus sanctis exutis a corpore, et conjunctis corporibus gloriosis: non autem idem locus debebatur animabus Patrum ante perceptionem gloriae animae, et post perceptionem ipsius.

QUAESTIO LXX.

DE QUALITATE ANIMAE EXEUNTIS A CORPORE, ET POENA EI INFLICTA AB IGNE CORPOREO, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de generali qualitate animae exeuntis a corpore, et poena ei ab igne corporeo inflictata.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo. Utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae.
Secundo. Utrum remaneant in ea actus dictarum potentialium.
Tertio. Utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

vero, quae a participatione hujusmodi impediuntur, loco contrario dicimus deputari.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod incorporalia non sunt in loco modo aliquo nobis noto, et consueto, secundum quod dicimus corpora proprie in loco esse: sunt tamen in loco modo substantiis spiritualibus convenienti, qui nobis plene manifestus esse non potest.

AD SECUNDUM dicendum, quod *duplex* est convenientia, vel similitudo: *una*, quae est per participationem ejusdem qualitatis, sicut calida ad invicem conveniunt; et talis convenientia incorporalium ad loca corporalia esse non potest: *alia* per quandam proportionalitatem, secundum quam in Scripturis metaphorice corporalia ad spiritualia transferuntur; quo modo in Scripturis Deus dicitur esse sol, quia est principium vitae spiritualis, sicut sol vitae corporalis; et secundum hanc convenientiam quaedam animae cum quibusdam locis magis conveniunt; sicut animae spiritualiter illuminatae cum corporibus luminosis, animae vero obtenebratae per culpam cum locis tenebrosis.

AD TERTIUM dicendum, quod anima separata directe nihil recipit a locis corporalibus per modum quo corpora recipiunt, quae conservantur a suis locis; sed ipsae animae ex hoc quod cognoscunt se talibus locis deputari, sibi gaudium ingerunt, vel moerorem; et sic locus cedit eis in poenam, vel praemium.

ARTICULUS II.

294

UTRUM STATIM POST MORTEM ANIMAE DEDUCANTUR AD COELUM,
VEL AD INFERNUM.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod statim post mortem nullae animae deducantur ad coelum, vel ad infernum, quia super illud Psal. 36.: *Adhuc pusillum, et non erit peccator*, dicit Gloss. (*ord. August.*) quod « sancti liberantur in fine vitae [*al. mundi*]: post hanc tamen vitam nondum erunt, ubi erunt sancti, quibus dicitur: *Venite, benedicti Patris mei* »; sed illi sancti erunt in coelo; ergo sancti post hanc vitam non statim ascendunt in coelum.

2. PRAETEREA. Augustinus dicit in *Enchir.* (*cap. 109.*) quod « tempus inter hominis mortem, et ultimam resurrectionem interpositum animas abditis receptaculis continet, sicut unaquaeque digna est requie, vel aerumna »: sed haec abditae receptacula non possunt intelligi coelum, et infernus, quia in illis etiam post resurrectionem ultimam animae cum corporibus erunt; unde pro nihilo distingueret tempus ante resurrectionem, et post resurrectionem; ergo non erunt nec in inferno, nec in paradiso usque ad diem iudicii.

3. PRAETEREA. Major est gloria animae, quam corporum: sed simul omnibus redditur gloria corporum, ut sit major laetitia singulorum ex communi gaudio, ut patet per hoc quod super illud ad Hebraeos 11.: *Deo pro nobis aliquid melius providente*, etc. dicit Glossa (*interlin. Petri Lomb.*): « Ut in communi gaudio omnium majus fiat gaudium singulorum »; ergo multo fortius gloria animarum debet differri usque ad finem, ut simul omnibus reddatur.

4. PRAETEREA. Poena, et praemium, quae per sententiam iudicis redduntur, iudicium praecedere non debent: sed ignis inferni, et gaudium paradisi dabuntur omnibus per sententiam iudicantis Christi, scilicet in ultimo iudicio,

ut patet Math. 25.; ergo ante diem iudicii nullus ascendit in coelum, vel descendit ad inferos.

SED CONTRA est, quod dicitur 2. Cor. 5.: *Si terrena nostra habitatio dissolvatur, domum habemus non manu factam, sed conservatam in coelis*; ergo dissoluta carne, anima habet mansionem, quae ei in coelis fuerat conservata.

Praeterea. Philip. 1. dicit Apostolus: *Cupio dissolvi, et esse cum Christo*; ex quo sic arguit Gregor. in 4. Dialog. (*cap. 25. circ. med.*): « Qui ergo Christum in coelo esse non dubitat, nec Pauli animam in coelo esse negat »: sed non est negandum, Christum esse in coelo, cum sit articulus fidei; ergo nec est dubitandum, animas sanctorum ad coelos ferri: quod etiam aliquae animae ad infernum descendant statim post mortem, patet Luc. 16.: *Mortuus est autem dives, et sepultus est in inferno*.

RESPONDEO dicendum, quod sicut in corporibus est gravitas, vel levitas, qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum, ita etiam est in animabus meritum, vel demeritum, quibus perveniunt animae ad praemium, vel ad poenam, quae sunt fines actionum ipsarum: unde sicut corpus per gravitatem, vel levitatem statim fertur in locum suum, nisi prohibeatur; ita animae, soluto vinculo carnis, per quod in statu viae detinebantur, statim praemium consequuntur, vel poenam, nisi aliquid impediatur; sicut interdum impedit consecutionem praemii veniale peccatum, quod prius purgari oportet; ex quo sequitur, quod praemium differatur. Et quia locus deputatur animabus secundum congruentiam praemii, vel poenae, statim ut anima absolvitur a corpore, vel in infernum immergitur, vel ad coelos evolat; nisi impediatur aliquo reatu, quo oporteat evolutionem differri, ut prius anima purgetur: et huic veritati auctoritates Scripturae canonicae manifeste attestantur, et documenta sanctorum Patrum: unde contrarium pro haeresi est habendum, ut patet 4. Dialog. (*Greg. cap. 25. et 28.*) et in libro de Ecclesiasticis Dogmatibus (*cap. 88. inter op. Aug.*).

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Glossa seipsam exponit; quod enim dicit: « Nondum erunt, ubi erunt sancti etc. », statim exponit subdens: « Id est non habebunt geminam stolam, quam habebunt sancti in resurrectione ».

AD SECUNDUM dicendum, quod inter illa abditae receptacula, de quibus Augustinus loquitur, etiam sunt computanda infernus, et paradysus, in quibus animae aliquae ante resurrectionem continentur: sed ideo distinguitur tempus ante resurrectionem, et post, quia ante resurrectionem sunt ibi sine corpore, post autem erunt cum corpore; et quia in aliquibus receptaculis nunc sunt animae, in quibus post resurrectionem non erunt.

AD TERTIUM dicendum, quod homines secundum corpora habent quandam continuationem ad invicem, quia secundum ea est verum quod dicitur Actuum 17. quod *Deus ex uno fecit omne genus hominum*: sed animas sigillatim finxit; unde non est tanta congruentia, ut omnes homines simul glorificentur in anima, quanta ut simul glorificentur in corpore. Et praeterea gloria corporis non est ita essentialis, sicut gloria animae: unde majus detrimentum esset sanctis, si gloria animae differretur, quam si [*al. de hoc*] quod gloria corporis differatur: nec posset hoc detrimentum gloriae recompensari propter ampliationem gaudii singulorum de gaudio communi.

AD QUARTUM dicendum, quod eandem objectionem Gregor. in 4. Dialog. (*cap. 25. in med.*) proponit, et solvit: « Si igitur » inquit « nunc in coelo sunt animae justorum, quid est quod in die iudicii pro justitiae suae retributione recipient? » et respondet: « Hoc eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc

animarum sola, postmodum vero etiam corporum beatitudine perfruuntur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro Domino, cruciatusque pertulerunt ». Et eodem modo dicendum est de damnatis.

ARTICULUS III.

295

UTRUM ANIMAE EXISTENTES IN PARADISO, VEL IN INFERNO
EGREDI VALEANT.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod animae in paradiso, vel in inferno existentes egredi non valeant: Augustinus enim dicit in libro de Cura pro mortuis agenda (*cap. 13. a princ.*): « Si rebus viventium interessent animae mortuorum, ut de aliis taceam, meipsum pia mater nulla nocte desereret, quae terra, marique secuta est, ut mecum viveret », et ex hoc concludit, quod animae defunctorum rebus viventium non intersint: sed interesse possent, si de suis receptaculis exirent; ergo de suis receptaculis non exeunt.

2. PRAETEREA. In Psalmo 26. dicitur: *Ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae*; et Job 7.: *Qui descenderit ad inferos, non ascendet*; ergo tam boni, quam mali a suis receptaculis non exeunt.

3. PRAETEREA. Receptacula, ut dictum est (*art. praec.*), animabus post mortem dantur in praemium, vel in poenam: sed post mortem neque praemia sanctorum minuuntur, neque poenae damnatorum; ergo non exeunt de suis receptaculis.

1. SED CONTRA est, quod dicit Hieronymus contra Vigilantium (*inter princ. et med. i mci 1: Nulla in orbe*), sic eum alloquens: « Ais enim, vel in sinu Abrahae, vel in loco refrigerii, vel subter aram Dei animas apostolorum, et martyrum consedis, nec posse suis tumultis, cum voluerint, adesse praesentes: et ita tu Deo leges pones? tu apostolis vincula injicies, ut usque ad diem iudicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo, de quibus scriptum est: *Sequuntur Agnum, quocumque ierit*? Et si Agnus ubique est, ergo et hi qui cum eo sunt, ubique esse credendi sunt ». Ridiculum ergo est dicere, quod animae mortuorum a suis receptaculis non recedant.

2. PRAETEREA. Hieronymus ibidem arguit sic: « Cum diabolus, et daemones ubique vagentur orbe toto, et celeritate nimia ubique praesentes sint, quare martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, et inde exire non poterunt? » Ex quo potest concludi non solum de bonis, sed etiam de malis, quod sua receptacula quandoque exeant, cum non habeant majoris damnationem, quam daemones, qui ubique discurrunt.

3. PRAETEREA. Hoc idem probari potest per Gregor. in 4. Dialog. (*ca. 36. et 40.*), ubi narrat de multis mortuis, quod vivos apparuerint.

RESPONDEO dicendum, quod aliquem exire de inferno, vel de paradiso, potest intelligi *dupliciter*: uno modo ita quod simpliciter inde exeat, ut iam locus ejus non sit paradisi, vel inferni; et sic nullus inferno, vel paradiso finaliter deputatus inde exire potest, ut infra dicitur (*q. 71. art. 5. ad 5.*): *alio modo* potest intelligi, ut exeant inde ad tempus; et in hoc distinguendum est, quid eis conveniat secundum legem naturae, et quid eis conveniat secundum ordinem divinae providentiae, quia, ut dicit Aug. in lib. de Cura pro mortuis agenda (*cap. 16. inter princ. a med.*), « alii sunt humanarum limites rerum, alia sunt divinarum signa virtutum, alia sunt quae naturaliter, alia quae mirabiliter fiunt ». Secundum ergo naturalem cursum animae separatae pro-

priis receptaculis deputatae, a conversatione viventium penitus segregantur. Non enim secundum cursum naturae homines in mortali carne viventes substantiis separatis immediate conjunguntur, cum omnis eorum cognitio a sensu oriatur; nec propter aliud a suis receptaculis eas exire conveniret, nisi ut rebus viventium interessent: sed secundum dispositionem divinae providentiae aliquando animae separatae a suis receptaculis egressae conspectibus hominum praesentantur, sicut August. in libro praedicto (*ibid.*) narrat de Felice martyre, qui civibus Nolanis visibiliter apparuit, cum a barbaris oppugnarentur. Et hoc etiam credi potest, quod aliquando damnatis contingat, quod ad eruditionem hominum, et terrorem, permittuntur viventibus apparere, aut etiam ad suffragia expetenda, quantum ad illos qui in purgatorio detinentur, ut per multa, quae in 4. Dial. (*Greg. cap. 36. 40. et 55.*) narrantur, patet. Sed hoc interest inter sanctos, et damnatos, quod sancti, cum voluerint, apparere possunt viventibus, non autem damnati; sicut enim sancti viventes in carne per dona gratiae gratis datae accipiunt, ut sanitates, et signa perficiant, quae non nisi divina virtute mirabiliter fiunt, quae quidem signa ab aliis hoc dono carentibus perfici non possunt; ita etiam non est inconveniens, ut ex virtute gloriae aliqua potentia animabus sanctorum detur, per quam possint mirabiliter apparere viventibus, cum volunt; quod alii non possunt, nisi interdum permissi.

AD PRIMUM ergo dicendum quod Augustinus, ut per sequentia patet, loquitur secundum communem cursum naturae. Nec tamen sequitur, quod etiam si mortui possint, ut volunt, viventibus apparere, toties appareant, quoties apparent in carne viventes; quia separati a carne vel omnino conformantur divinae voluntati, ita quod non liceat eis, nisi quod secundum divinam dispositionem congruere intuentur, vel ita sunt poenis oppressi, ut de sua miseria magis doleant, quam curent aliis apparere.

AD SECUNDUM dicendum, quod auctoritates illae loquuntur quantum ad hoc, quod nullus de paradiso, vel inferno egreditur simpliciter, et non quod aliquis egrediatur ad tempus.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut ex dictis patet (*art. 1. huj. q. ad 3.*), secundum hoc locus animae cedit in poenam, vel praemium, quod anima afficitur ex hoc quod tali loco deputatur, vel gaudento, vel dolendo; hoc autem gaudium, sive hic dolor de hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca praedicta fuerit; sicut pontifici, cui datur pro honore, ut in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur gloria ejus quando a cathedra recedit, quia etsi actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est.

Ad ea etiam quae CONTRA objiciuntur, respondere oportet.

AD QUORUM PRIMUM dicendum, quod Hieronymus loquitur de apostolis, et martyribus, secundum hoc quod eis accrescit ex potestate gloriae, et non secundum hoc quod eis congruit ex debito naturae. Quod autem dicit eos ubique esse, non est intelligendum quasi simul sint in pluribus locis, aut ubique, sed quia esse possunt, ubi volunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod non est simile de daemonibus, et angelis, et animabus sanctorum, et damnatorum; angeli enim boni, vel mali hoc officium sortiuntur, ut hominibus praesint vel ad custodiam, vel ad exercitium; quod de animabus hominum non potest dici: sed tamen secundum potestatem gloriae animabus sanctorum hoc congruit, quod possint esse ubi voluerint; et hoc est quod Hieronymus intendit.

AD TERTIUM dicendum, quod quamvis aliquando animae sanctorum, vel damnatorum praesentialiter adsint, ubi apparent, non tamen credendum est, hoc semper accidere: aliquando enim huiusmodi apparitiones fiunt vel in dormiendo, vel in vigilando, operatione bonorum, vel malorum spirituum ad instructionem, vel deceptionem viventium; sicut etiam vivi homines aliquando aliis apparent, et eis multa dicunt in somnis, cum tamen constet eos non esse praesentes, sicut Augustinus per multa exempla probat in libro de Cura pro mortuis agenda (*cap. 11. et 12.*).

ARTICULUS IV.

296

UTRUM LIMBUS INFERNI SIT IDEM, QUOD SINUS ABRAHAE.

(*S. Thom. 4. Dist. 45. q. 1. art. 2. q. 1. et seq.*).

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod limbus inferni non sit idem, quod sinus Abrahae: sicut enim dicit August. 12. super Genes. ad literam (*cap. 33. sub fin.*), « nondum inveni, inferos alicubi in bono posuisse Scripturam »: sed sinus Abrahae in bono accipitur, ut ibidem subjungit August. sic dicens: « Non in bono accipiendum sinum Abrahae, et illam requiem, quo ab angelis pius pauper ablatu est, nescio utrum quisquam possit audire »; ergo sinus Abrahae non est idem quod limbus inferni.

2. PRAETEREA. In inferno existentes non vident Deum: sed in sinu Abrahae videtur Deus, ut patet per Augustinum lib. 9. Confess. (*cap. 3. a med.*), qui loquens de Nebridio dicit: « Quidquid illud est, quod sinus Abrahae vocatur, ibi Nebridius meus vivit »; et infra: « Jam non ponit aurem ad os meum, sed spirituale os ad fontem tuum; et bibit, quantum potest, sapientiam pro aviditate sua, sine fine felix »; ergo sinus Abrahae non est idem, quod limbus inferni.

3. PRAETEREA. Ecclesia non orat pro aliquo, ut ad infernum deducatur; orat autem, ut angeli animam defuncti in sinum Abrahae deferant; ergo videtur, quod sinus Abrahae non sit idem, quod limbus.

SED CONTRA. Sinus Abrahae dicitur, ubi mendicus Lazarus ductus est: sed ipse ductus est ad infernum, quia, ut Gloss. (*ordin. Greg. lib. 20. Moral. cap. 25.*), Job 30. super illud: *Ubi constituta est domus omni viventi*, dicit: « Infernus domus erat omnium viventium ante Christi adventum »; ergo sinus Abrahae est idem, quod limbus.

Praeterea. Gen. 24. dicit Jacob filiis suis: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos*; ergo Jacob sciebat se in morte sua ad inferos transferendum; ergo et eadem ratione Abraham ad inferos translatus fuit post mortem; et ita sinus Abrahae videtur esse aliqua pars inferni.

RESPONDEO dicendum, quod animae hominum post mortem ad quietem pervenire non possunt, nisi merito fidei; quia *accedentem ad Deum oportet credere*, Hebr. 11.: primum autem exemplum credendi hominibus in Abraham datur, qui primus se a coetu infidelium segregavit, et speciale signum fidei accepit; et ideo « requies illa, quae hominibus post mortem datur, sinus Abrahae dicitur », ut patet per Augustinum 12. super Gen. ad liter. (*cap. 34. ante med.*). Sed animae sanctorum post mortem non omni tempore eandem quietem habuerunt, quia post Christi adventum habent plenam quietem, divina visione perfuentes, sed ante Christi adventum habebant quidem quietem

per immunitatem poenae, sed non habebant quietem desiderii per consecutionem finis; et ideo status sanctorum ante Christi adventum potest considerari et secundum id quod habebat de requie, et sic dicitur sinus Abrahae; potest etiam considerari quantum ad id quod eis deerat de requie, et sic dicitur limbus inferni: limbus ergo inferni, et sinus Abrahae fuerunt ante Christi adventum unum per accidens, et non per se: et ideo nihil prohibet, post Christi adventum esse sinum Abrahae, et esse omnino diversum a limbo, quia ea quae sunt unum per accidens, separari contingit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quantum ad id, quod habebat de bono status sanctorum Patrum, sinus Abrahae dicebatur; sed quantum ad id quod habebat de defectu, dicebatur infernus: et sic nec sinus Abrahae in malum accipitur, nec infernus in bonum, quamvis quodammodo sint unum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut requies sanctorum Patrum ante Christi adventum dicebatur sinus Abrahae, ita et post Christi adventum: sed diversimode; quia enim ante Christi adventum sanctorum requies habebat defectum requiei adjunctum, dicebatur idem infernus, et sinus Abrahae, unde ibi non videbatur Deus: sed quia post Christi adventum sanctorum requies est completa, cum Deum videant, talis requies dicitur sinus Abrahae, et nullo modo infernus: et ad hunc sinum Abrahae Ecclesia orat fideles perducere.

Unde patet responsio AD TERTIUM; et sic etiam intelligenda est quaedam Glossa (*ord. Bedae*) Luc. 16. super illud: *Factum est ut moreretur mendicus*, etc., quae sic dicit: « Sinus Abrahae est requies beatorum pauperum, quorum est regnum coelorum ».

ARTICULUS V.

297

UTRUM LIMBUS IDEM SIT, QUOD INFERNUS DAMNATORUM.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod limbus inferni sit idem, quod infernus damnatorum: Christus enim dicitur infernum momordisse, non absorbuisset, quia aliquos inde extraxit, non autem omnes: non autem diceretur momordisse infernum, si illi, quos liberavit, non fuissent pars multitudinis in inferno contentae; ergo cum illi, quos liberavit, in limbo inferni continerentur, iidem continebantur in limbo, et inferno; ergo limbus vel est idem, quod infernus, vel pars inferni.

2. PRAETEREA. Christus dicitur in Symbolo descendisse ad infernum; sed non descendit nisi ad limbum Patrum; ergo limbus Patrum est idem, quod infernus.

3. PRAETEREA. Job 17. dicitur: *In profundissimum infernum descendit omnia mea*: sed Job, cum esset sanctus, et justus, ad limbum descendit; ergo limbus est idem, quod profundissimus infernus.

SED CONTRA. « In inferno nulla est redemptio » (*Ecclesia, Off. def.*): sed a limbo sancti fuerunt redempti; ergo limbus non est idem, quod infernus.

Praeterea. August. dicit 12. super Gen. ad liter. (*cap. 33. in fin.*): « Quomodo illam requiem, quam Lazarus accepit, apud inferos esse credamus, non video »: sed anima Lazari ad limbum descendit; ergo limbus non est idem, quod infernus.

RESPONDEO dicendum, quod receptacula animarum post mortem dupliciter distingui possunt: aut secundum situm, aut secundum locorum qualitatem, prout scilicet in aliquibus locis poenas, vel praemia recipiunt animae: